

Новікова Вікторія
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
магістрант I року навчання
Науковий керівник: к. і. н., доцент Черних І. Д.

Британська політика в Індії в сфері освіти 1813-1835 рр.

У статті розглядається роль та значення британської політики в Індії в сфері освіти 1813-1835 рр. Показано місце британських освітніх ідей в індійському націотворенні. Звернено увагу на політичні мотиви британських просвітителів та урядовців, їх загальноісторичні та світоглядні орієнтири.

Ключові слова: британська політика, Індія, історія, народ, нація.

Зовсім новим етапом на шляху розвитку системи освіти став час британського панування в Індії. Важливу роль в цьому процесі відіграла адміністрація Ост-Індської компанії. Розширюючи свою торгово-підприємницьку діяльність з середини вісімнадцятого століття британське керівництво почало докладати серйозних зусиль для захисту і зміцнення політичного майбутнього Британської імперії в Індії. З цією метою поряд з політичними і військовими заходами, освіта стала одним з найважливіших інструментів спрямованих на викорінення забобонів проти британського панування в індійському суспільстві. Тому одним з головних завдань британської політики в Індії була модернізація індійського суспільства шляхом запровадження англійської освіти і поширення західних знань. Все це було єдиним і головним способом створення лояльної колонії під владою Британської імперії.

Важливим етапом розвитку британської політики в Індії в сфері освіти став 1813 р., коли була видана Хартія, завдяки якій двері Індії були нарешті відкриті для місіонерів, що можна розглядати як своєрідну легітимізацію місіонерської діяльності в Індії. Статут Хартії 1813 року став початком втручання Лондона в індійську освіту. Однак, незважаючи на положення Хартії, що стосуються заохочення освіти і заохочення освічених жителів, не було ніяких прямих посилань на конкретний метод освіти. На цій підставі після поновлення Хартії виникли дві серйозні проблеми. По-перше, якою має бути форма освіти, а по-друге, що повинно було виступати в якості навчального посібника. На ґрунті цього між орієнталістами та євангелістами вибухнули дискусії про вищу освіту в Індії, які тривали наступні два десятиліття. Також слід пам'ятати, що були й інші причини, що зумовили зміну ставлення Лондона до позиції Ост-Індської компанії з точки зору економіки та адміністративного устрою. У цей період із-за воєн і голоду в Індії, Ост-Індська компанія мала величезні заборгованості і була серйозно розкритикована політичними діячами Лондона. Отже, через фінансове становища Ост-Індської компанії Хартія була покликана припинити монополію Ост-Індської компанії в Індії. З іншого боку, відповідно до положень Хартії, Британська Ост-Індська компанія була

призначена відповідальною за суспільні утворення в Індії. Цікаво було те, що в цей період в Англії не існувало офіційної політики в сфері освіти. Швидше за все, головною причиною цього послуговував вплив євангелістів на кабінет міністрів [5, с. 7-10].

Проте незважаючи на зростаючий тиск євангелістських фанатиків на індійську освіту, позиція орієнталізму все ще домінувала в Індії. На додаток до крихкості британської влади в цей період, більшість британських чиновників в Індії були прихильниками політики орієнталізму. Таким чином, політика прищеплення народилась, як думка вчених, які здобули освіту відповідно до традицій, і стала ключовою частиною політики орієнталістів в 1820-х роках [3, с. 103-106].

Прихильники політики орієнталізму докладали неабияких зусиль, щоб зберегти свої позиції, вони виступали за свою політику проти опозиційних груп, як в Лондоні, так і в Індії. Проте до 1830-го року баланс в боротьбі орієнталістів та євангелістів різко змінився. Слід зазначити, що в 1828-му році лорд Вільям Бентінк, який дуже симпатизував утилітарним поглядам, став генерал-губернатором Індії. З іншого боку, після першої чверті дев'ятнадцятого століття англійська освіта, особливо в головних містах Британської Індії, таких як Бенгалія, Агра, Калькутта і Бомбей, користувалася попитом у деякої частини індуського суспільства. Також слід пам'ятати, що англійська мова і західна освіта в основному були потрібні з міркувань зиску, тому не дивно, що деякі купецькі родини, як в Бомбеї, так і в Бенгалії стали піонерами англійської освіти. Зростаюча популярність англійської освіти змінила навіть погляди деяких орієнталістів, щодо освітнього питання в Індії [2, с. 99-102].

В 1833-му році відбулась більшість найважливіших подій, один з найбільш впливових прихильників орієнталізму, член Генерального Комітету Громадської Освіти (ГКГО), Х. Вілсон повернувся в Англію. Після залишення Х. Вілсоном посади генерал-губернатор лорд Бентінк призначив на його місце Ч. Тревельяна, який також вважав, що запровадження англійської освіти і поширення західного вчення було необхідним для вдосконалення Індії, як зазначено в його книзі «Освіта народу Індії»: «Існуючий зв'язок між двома, такими далекими країнами як Англія та Індія, не може за своїм характером бути постійним, ніяка політика не зможе перешкодити корінним жителям, остаточно відновити свою незалежність. Але є два способи для вирішення цього завдання. Один з них - революція, а інший – реформи» [1, с. 253].

Проте вже в червні 1834-го року з прибуттям в Мадрас лорда Т. Б. Маколей в якості юридичного представника Управління Генеральної Ради, ситуація в освітньому питанні різко набирає обертів. Спочатку, як президент ГКГО, Т.Б. Маколей не втручався в дебати, але Бентінк весь час тиснув на нього, щодо цього питання, що призвело до того, що 2 лютого 1835-го року Т.Б. Маколей проголосив свою знамениту «Хвилину» і рішуче заявив, що навчання повинно відбуватися тільки англійською мовою, як вказано у його «Минуте»: «Якою ж повинна бути ця мова? Половина Комітету стверджує, що це повинна бути англійська, інші наполегливо рекомендують арабську та

санскрит. Для мене питання виглядає приблизно так: яку мову краще за все знати? Я не знаю ні санскриту, ні арабської. Але я зробив все, що міг, щоб правильно оцінити їх важливість. Я читав переклади найзнаменитіших арабських і санскритських творів. Я жодного разу не знайшов серед них таких, які змогли б заперечити те, що одна полиця хорошої європейської бібліотеки варта всієї вітчизняної арабської та індійської літератури» [5, с. 141-142].

Крім того, як і Чарльз Грант, Т.Б. Маколей також вважав, що запровадження англійської мови є ключовим фактором у створенні цивілізованого індійського суспільства. Т.Б. Маколей дещо сумнівався в тому, чи потрібна освіта для мас, але він наполягав на тому, що щоб створити індійців, вірних британському уряду, англійська мова повинна вивчатися у всіх вищих навчальних закладах: «Я відчуваю, що для нас, з нашими обмеженими засобами, є неможливим виховувати цілий народ. В даний час ми повинні зробити все можливе, щоб сформувати клас, який стане «перекладачем» між нами і мільйонами, якими ми управляємо - клас братів індійців, не по крові та кольору, а за смаками, думками, моральністю та інтелектом. Клас, який ми можемо залишити для передачі знань величезній масі населення» [5, с. 143-144].

Таким чином, користуючись силою «Мінути» Маколей Бентінк видав резолюцію і, згідно з його рішенням, однією з головних цілей британського уряду слід вважати поширення серед корінного населення європейської культури та науки, і що кошти, які направляються на цілі освіти, можуть бути використані з максимальним ефектом саме в сфері англійської освіти. Це стало кінцем орієнталістської освітньої політики в Індії.

Так було прийнято рішення, що мало величезне значення не тільки для історії освіти, а й для історії Індії в цілому. Цей указ відкрив не тільки Західний світ для Індії, але і Індію Західному світу. Він визначив процес розвитку найважливіших соціально-економічних змін і став історичною віхою в розвитку сучасної Індії [4, с. 65].

Література

1. **Clive J.** Macaulay: The Shaping of the Historian / J. Clive. – New York: Alfred, 1973. – 348 p.
2. **Ferguson N.** Empire: How Britain Made the Modern World / N. Ferguson. – London, 2003. – 448 p.
3. **Pennycook A.** English and the Discourses of Colonialism / A. Pennycook. – Routledge, 2002. – 256 p.
4. **Philipson R.** Linguistic Imperialism / R. Philipson. – Oxford: Oxford University Press, 1992. – 110 p.
5. **Zastoupil L., Moir M.** The Great Indian Education Debate: Documents Relating to the Orientalist-Anglicist controversy, 1781-1843 / L. Zastoupil. – London: Curzon Press, 1999. – 197 p.

Novikova V. British policy in India in the field of education 1813-1835

The article examines the role and significance of British politics in India in the field of education in 1813-1835. The place of British educational ideas in the Indian nazytvorenniya is shown. The attention was paid to the political motives of British educators and government officials, their general historical and ideological points of reference.

Keywords: british politics, India, history, people, nation.

Петрушевский Владимир

*Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова, студент 2 курса
Научный руководитель: к. и. н., доцент Черных И. Д.*

Внешние предпосылки тайпинского восстания

В статье рассматриваются основные внешние факторы, сыгравшие решающую роль в становлении восстание тайпинов. Проанализирован вклад западных государств в формирование Тайпинского движения. Так же рассматривается влияние христианской религии на становление тайпинского движения.

Ключевые слова: Тайпинское восстание, Империя Цин, Западные державы, предпосылки.

Восстание тайпинов 1850-1864 г. сыграло важную роль в процессе модернизации Китая и стало отправным событием начала трансформации китайского общества обозначенного как «Тайпинский цикл» (1870-1949 гг.) [4, с. 638]. Восстание тайпинов, не смотря на большой масштаб его распространения, не привело к падению маньчжурской династии. Это связано, в значительной степени, с внешним фактором – политикой европейских держав.

В конце XVIII в., как свидетельствуют исследования китаеведов, кризис маньчжурской власти был очевиден. Этот кризис усилился в результате обострения англо-китайских отношений. Китайцы не нуждались европейских товарах и англичанам приходилось, в основном, расплачиваться за китайский чай, шелк, ткани серебром. Отлив драгоценного металла из Великобритании в Китай с 20-х годов XIX века был остановлен благодаря индийскому опиуму. Китайцы платили англичанам за опиум серебром, и ввоз этого наркотика в страну из года в год увеличивался, хотя формально торговля опиумом была запрещена китайскими властями. Центром опиумной торговли, конечно, был Гуаньчжоу (Кантон).

В 1838 году уполномоченный императора по борьбе с опиумной торговлей прибыл в этот город. Он потребовал от иностранных купцов сдачи опиума. Требование он подкрепил блокадой английских торговых поселений и